

Pukovnik
MILUTIN CIVIC

Specijalni rat i oružana agresija sa aspekta međunarodnih odnosa

U našoj vojnoj teoriji nema opšteprihvaćenog termina niti definicije stvarnosti koju nastojimo podvesti pod pojam *specijalni rat*. Naša vojna teorija je do sada prihvatala američki termin za označavanje pojma specijalnog rata, uzimajući ga kao sinonim za dejstva specijalnih snaga, nekonvencionalni rat, nekonvencionalna dejstva, tajni rat itd. Međutim, društvena priroda koncepcije opštenarodne odbrane kao našeg odgovora različitim oblicima spoljne vojne pretnje, zahteva naše definisanje te pojave, kao sastavnog dela savremenih međunarodnih odnosa, koja mora biti bazirana na društveno-ekonomskoj i vojno-političkoj prirodi tih odnosa.

Buran ekonomski i politički razvoj svetske zajednice u dvadesetom veku, a osobito posle drugog svetskog rata, u najvećem broju zemalja obeležen je novim vidovima i daljim zaoštavanjem unutrašnjih protivurečnosti koje su, projektovane u međunarodnim razmerama, dovele do stvaranja permanentnih kriza i do političke, ideološke, ekonomske i vojne konfrontacije i to na globalnom, regionalnom i bilateralnom nivou. Razrešavanje konfliktnih odnosa, odnosno postizanje protivurečnih ciljeva i interesa u međunarodnim odnosima često je ostvarivano primenom različitih oblika sile: ratom; vojnom intervencijom; političkom, ekonomskom i vojnom blokadom ili pritiscima; direktnom ili indirektnom pretnjom upotrebe sile ili diskriminacijom; narušavanjem ugovornih ili praksom ustaljenih političkih i ekonomskih odnosa itd. U takvim oblicima konfrontacije

specijalni rat se ne pojavljuje kao izdvojeni slučaj, već kao integralni elemenat bilo kog od navedenog oblika. Pojavni oblici, sredstva i ciljevi specijalnog rata nisu uniformni, nisu uvek isti za iste ili slične situacije, već su, po pravilu, rezultanta mogućnosti njegovih nosilaca, s jedne strane, i prirode objekta, odnosno cilja dejstva, s druge strane. Teškoća u definisanju pojma specijalnog rata proizilazi i iz činjenice što ni njegovi pojavni oblici, ni sadržaji nisu lako uočljivi.

Osnovni elementi u definisanju specijalnog rata mogli bi biti sledeći: specijalni rat je sastavni deo ili jedan od oblika ispoljavanja sile u međunarodnim odnosima; njegovi ciljevi su komplementarni ili istosmerni sa ciljevima opšte, političke, vojne i ekonomske strategije države nosioca specijalnog rata; sveobuhvatnog je karaktera i proteže se na sve oblasti međunarodnog života; sredstva, snage i metodi specijalnog rata su vrlo raznovrsni i vrlo prilagodljivi prirodi objekta ili cilja dejstva; specijalni rat ima dve dimenzije, spoljnu i unutrašnju; uspeh spoljne uvek se vezuje za adekvatni unutrašnji oslonac koji se pravovremeno razvija i aktivira u skladu sa razrađenim planom; nosioci specijalnog rata su države i snage ekspanzije, dominacije i politike sile, pre svega, velike sile i blokovi, ali i neke srednje i male zemlje, kao nosioci ekspanzije na regionalnom nivou; najčešće su objekat specijalnog rata progresivne snage, vanblokovske, a posebno nesvrstane zemlje i ostale zemlje u razvoju, kao i oslobodilački pokreti i narodi koji nastoje da zadobiju ili učvrste skoro zadobijenu slobodu.

Na osnovu navedenih elemenata mogla bi se dati sledeća definicija specijalnog rata: *specijalni rat je jedan od oblika ispoljavanja sile u međunarodnim odnosima, ciljno usaglašen sa zahtevima strategije zemlje njegovog nosioca, vođen specijalnim sredstvima, uz primenu specijalnih metoda i, po pravilu, usmeren na narušavanje međunarodnog položaja, unutrašnje stabilnosti i bezbednosti progresivnih zemalja i snaga u svetu.*

Ako, međutim, želimo respektovati kontinuitet vojnonaučne misli, onda problem možemo pojednostaviti i konstatovati da je specijalni rat u širem smislu, primena savremene strategije posrednog nastupanja, a u užem smislu je savremena praksa međunarodne, po pravilu, međudržavne subverzije. I u jednom i u drugom smislu, motivi, sredstva, metodi i ciljevi su izrazito ideološki opredeljeni.

Specijalni rat kao supstitucija oružane agresije je naslov teme okruglog stola. On, međutim, sadrži poziciju koju treba ozbiljno razmotriti. Možemo ili zaista prihvatiti konstataciju da je specijalni rat,

bilo u kojoj varijanti, supstitucija oružane agresije? Ne sugerišemo li time potcenjivanje opasnosti od oružane agresije?

Provera valjanosti navedene teze je, pored ostalog, moguća njenim bližim sagledavanjem, na primer, sa stanovišta ciljeva i to posredstvom paralela.

Oružana agresija, po pravilu, ima za cilj razbijanje i uništavanje vojne sile protivnika, promenu društveno-ekonomskog sistema i uspostavljanje novog marionetskog sistema vlasti, odnosno uspostavljanje sistema vladanja kao uslova korišćenja materijalnih i ljudskih potencijala protivnika. Kao što je poznato, u jugoslovenskom slučaju, agresija sa ograničenim ciljem pretpostavlja razbijanje dela oružanih snaga SFRJ i anektiranje ili okupaciju dela njene teritorije, dok agresija sa radikalnim ciljem pretpostavlja razbijanje i uništenje celokupne oružane sile SFRJ, okupaciju i rasparčavanje njene teritorije, rušenje samoupravnog i nametanje radikalno drugačijeg društveno-ekonomskog sistema.

Da li je, bilo koji od ovih ciljeva oružane agresije, moguće postići vođenjem specijalnog rata?

Iskustva iz prakse međunarodnih odnosa nameću nam negativan odgovor na to pitanje. Ciljevi specijalnog rata su, uslovno rečeno, nižeg nivoa. Možda bi se mogli grupisati u dve grupe:

— *prvo*, na nivou opšte politike to bi bili: a) priprema uslova za postizanje ciljeva oružane agresije (ta priprema sadrži vojnu, ekonomsku i političku destabilizaciju objekta agresije); b) u periodu agresije, paralelno ili samo ciljno usaglašeno participiranje u postizanju ciljeva oružane agresije koje se izvodi specijalnim ili specifičnim snagama i metodama imanentnim specijalnom ratu i nosi sva obeležja kontinuiteta dejstva iz perioda pripreme agresije; c) učvršćivanje postojećeg ili novouspostavljenog stanja. Po pravilu, radi se, bilo o uspostavljanju, bilo o podršci režima kao instrumenta politike interesnih sfera ili dominacije pojedinih zemalja ili grupe zemalja;

— *drugo*, na nivou vojnih činilaca: a) destabilizacija oružanih snaga potencijalnog protivnika, nagrizanje, čak i rušenje osnovnih elemenata njene moći i sposobnosti otpora agresiji. Savremena iskustva ukazuju na izuzetno veliko bogatstvo sredstava i metoda specijalnog rata koji su usmereni protivu odbrambenih snaga potencijalnog objekta agresije; b) međunarodna vojna izolacija protivnika i kompromitovanje protivnikove strategije uspešnog razrešavanja problema ratnog savezništva i vojne saradnje sa drugim državama; c) slabljenje ili rušenje vitalnih vojnoekonomskih potencijala protivnika, vojnotehnička kompromitacija protivnika otkrivanjem nje-

govih vitalnih vojnotehničkih tajni ili pripremom uslova da se vojnotehnički vitalne protivnikove tačke (sistemi) neutrališu ili unište u određenom momentu.

Specijalna dejstva sa vojnim ciljem usmerena su na to da se vojna sila protivnika u miru liši sposobnosti odvrćanja od agresije i uloge činioca samostalne nacionalne politike, odnosno da se onemogućí da u ratu efikasno pruži otpor agresiji. Razume se da nacionalna politika koja uz sebe ima armiju bez kredibilnosti lako je podložna podređivanju.

Međunarodno-politički aspekt specijalnog rata

U savremenim međunarodnim odnosima, specijalni rat se pojavljuje kao oblik negacije politike aktivne i miroljubive saradnje, politike nesvrstanosti. Njegov generalni smisao je preusmeravanje spoljne politike pojedinih nesvrstanih i drugih vanblokovskih zemalja i zemalja u razvoju sa ciljem njihovog vezivanja ili podređivanja politici određene velike sile.

Razume se da pojedine pojave u međunarodnim odnosima možemo razaznavati kao pojave specijalnog rata samo ukoliko ih gledamo kroz određeni kriterijum o kome treba prethodno da se saglasimo. U odsustvu jasne ili naučno verifikovane definicije takvog kriterijuma pažnju ovog okruglog stola možda bi mogla da pobudi konstatacija da je specijalni rat u međunarodnim odnosima skup međunarodnih aktivnosti suprotnih univerzalno prihvaćenim normama međunarodnog ponašanja, posebno principima Povelje Ujedinjenih nacija i drugim značajnim činiocima međunarodnog mira i saradnje, kao što su, na primer, izvorni principi pokreta nesvrstanosti i dr. Međutim, nije reč o tradicionalnoj negaciji takvih vrednosti propagandnim ratom, već nametanjem realnih međunarodnih odnosa koji svojom prirodom predstavljaju negaciju takvih vrednosti. Nabrojaću samo neke pojavne oblike, u koje, po mom mišljenju, možemo svrstati specijalni rat, u međunarodnim odnosima shvaćen u širem smislu: spoljni pritisci i pretnje najraznovrsnijim sredstvima uključujući i pretnju upotrebe vojne sile; opstrukcija, blokada ili rušenje međunarodnih mehanizama saradnje i međunarodne bezbednosti na različitim nivoima: globalnom, regionalnom ili bilateralnom, ili onemogućavanje da se takvi mehanizmi uspostave; vođenje politike stvaranja, održavanja ili raspirivanja kriznih žarišta radi postizanja dominacije;

jednostrano ponašanje suprotno međunarodnim normama koje u praksi ima značenje ugrožavanja suverenih prava pojedinih zemalja (nametnute strane vojne baze, na primer), kao i prava i slobode pojedinih država koje su utvrđene međunarodno-pravnim sistemom (različite vrste blokada, ometanje slobodne plovidbe, komunikacija itd.); uspostavljanje neokolonijalnih ekonomskih, kulturnih i ideoloških odnosa, odnosa nametnutog liderstva; prekidanje normalnih tokova ekonomske i druge razmene radi iznuđivanja političkih ustupaka; permanentna primena različitih paravojnih instrumenata od kojih su neki izrazito militantne prirode, kao što su, na primer, neki oblici vojnoobaveštajne delatnosti, aktivnosti neprijateljske emigracije, terorističke aktivnosti itd.

Sa stanovišta međunarodne i nacionalne bezbednosti značajno je uočiti da se u takvim slučajevima ne radi o propratnim kratkotrajnim pojavama već o sastavnim elementima savremenih međunarodnih odnosa, o oblicima ispoljavanja sile i politike dominacije sa kojima će progresivni, osobito nesvrstani svet biti prinuđen da se dugoročno suočava.